

บทที่ 10

นโยบายการค้าระหว่างประเทศ

10.1 กลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ

10.1.1 การส่งเสริมการส่งออก (Export Promotion)

1. การส่งออกสินค้าขั้นปฐม สินค้าขั้นปฐม (ยกเว้น น้ำมัน) มีส่วนแบ่งในตลาดโลกน้อย และมีแนวโน้มลดลง พิจารณาได้ดังนี้

ด้านอุปสงค์

- ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ของสินค้าเกษตรมีค่าค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับน้ำมัน แร่ธาตุบางชนิด และสินค้าอุตสาหกรรม
- ประชากรของประเทศพัฒนาแล้วมีแนวโน้มคงที่ ดังนั้นโอกาสการขยายสินค้าเกษตรไปยังประเทศพัฒนาจึงเป็นไปได้น้อย
- ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของสินค้าเกษตรค่อนข้างต่ำ เมื่อราคาสินค้าเกษตรลดต่ำลงและมีแนวโน้มต่ำลงเรื่อย ๆ ทำให้รายได้ของประเทศกำลังพัฒนาลดลง
- การพัฒนาสิ่งสงเคราะห์ขึ้นมาทดแทนสินค้าเกษตร เช่น ฝ้าย ยางพารา หนังกุ้ง เป็นต้น
- การปกป้องสินค้าเกษตรของประเทศพัฒนา โดยการเก็บภาษี กำหนดโควต้า หรือมาตรการปกป้องที่มีใช้ภาษี

ด้านอุปทาน

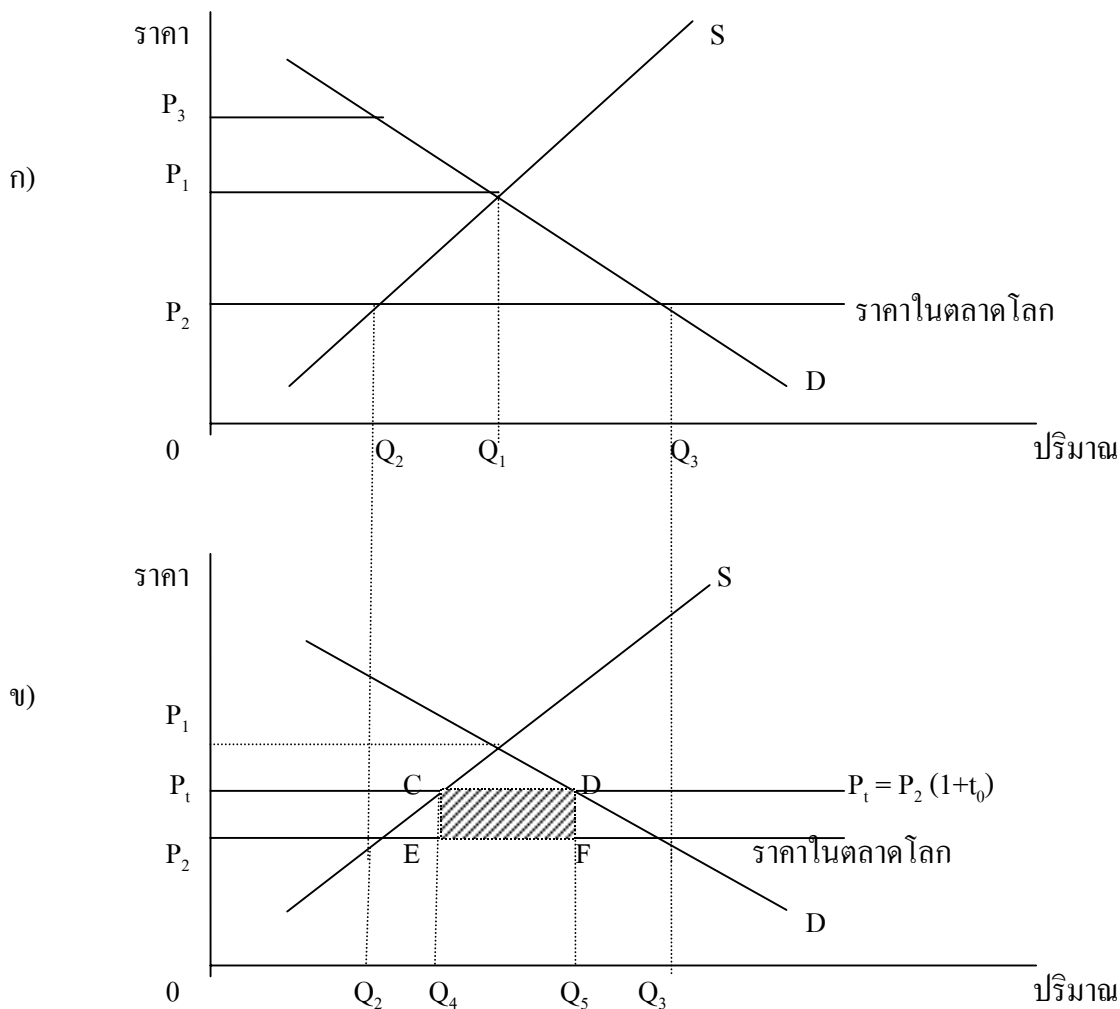
อุปทานของสินค้าเกษตรไม่มีความแน่นอน เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร อากาศ ดิน ไม้อุดมสมบูรณ์ ไม่มีสถาบันด้านการเงินและสังคมรองรับในชนบทและรูปแบบการผลิต และการใช้ที่ดิน ไม่มีประสิทธิภาพ

2. การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม

การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมโดยรวมของประเทศกำลังพัฒนาเติบโตจากร้อยละ 6 ในปี ค.ศ.1950 เป็นร้อยละ 45 ในปี ค.ศ.1990 อย่างไรก็ตามสัดส่วนการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมของประเทศกำลังพัฒนาในตลาดโลกยังคงน้อยคือประมาณร้อยละ 18 ในปี ค.ศ.1990 ทั้งนี้ประเทศพัฒนาได้เพิ่มการกีดกันสินค้าส่งออกของประเทศกำลังพัฒนาทั้งมาตรการกีดกันด้านภาษีและไม่ใช้ภาษี มาตรการด้านภาษีได้แก่ การเก็บภาษีจากวัตถุดิบในราคาถูก แต่เก็บภาษีจากสินค้าสำเร็จรูปในราคาแพง มาตรการที่มีใช้ภาษี ได้แก่ การกำหนดโควต้า การจำกัดการนำเข้า เป็นต้น

10.1.2 การทดแทนการนำเข้า

โดยการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมขึ้นมาในเมืองทำการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่เคยนำเข้าจากต่างประเทศ ในระยะแรกของการพัฒนารัฐบาลต้องช่วยโดยการตั้งกำแพงภาษีหรือกำหนดโควตาการนำเข้าสินค้าชนิดเดียวกันจากต่างประเทศ เมื่อสามารถผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประหยัดจากขนาดทำให้ต้นทุนการผลิตและราคาสินค้าลดลง ก็ไม่จำเป็นต้องปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรมเหล่านี้ไปอีกต่อไป

รูปที่ 10.2 การทดแทนการนำเข้าและการปกป้องอุตสาหกรรม

จากรูป 10.2 ก) ราคาสินค้าในประเทศเมื่อไม่มีการค้าระหว่างประเทศถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของสินค้า (สมมติเป็นรองเท้า) กำหนดราคาเท่ากับ P_1 ประชาชนในประเทศบริโภคสินค้าจำนวน Q_1 หน่วย เมื่อมีการค้าระหว่างประเทศราคาสินค้าดังกล่าวในตลาดโลกเท่ากับ P_2 ผู้ผลิตในประเทศสามารถผลิตได้เท่ากับ Q_2 แต่ความต้องการบริโภคเท่ากับ Q_3 ดังนั้นจึงต้องนำเข้าจากต่างประเทศจำนวน AB ถ้ารัฐบาลเข้ามาช่วยให้ผู้ผลิตในประเทศสามารถผลิตได้

มากขึ้น โดยการตั้งกำแพงภาษีสินค้านำเข้า สมมติเท่ากับ t_0 (รูป 10.2 ข) ราคาสินค้าเพิ่มขึ้นเป็น P_1 ทำให้ความต้องการบริโภคลดลงจาก Q_3 เหลือ Q_5 ขณะที่ผู้ผลิตในประเทศทำการผลิตเพิ่มขึ้นจาก Q_2 เป็น Q_4 การนำเข้าลดลงเหลือ Q_4Q_5 โดยรัฐบาลได้รับภาษีเท่ากับพื้นที่ CDEF ผู้บริโภคในประเทศบริโภคสินค้าในราคาที่แพงกว่าตลาดโลก ผู้ผลิตในประเทศสามารถผลิตได้มากขึ้น การจ้างงานในประเทศมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าการปกป้องอุตสาหกรรม โดยการตั้งกำแพงภาษีเป็นการกระจายรายได้จากผู้บริโภคไปสู่ผู้ผลิต แต่ผู้ผลิตโต้แย้งว่าเมื่อเวลาผ่านไปในระยะยาวการผลิตสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ราคาสินค้าอาจลดต่ำกว่าราคาในตลาดโลกได้

อัตราการคุ้มครองที่แท้จริง (The rate of effective protection)

การใช้อัตราภาษี (nominal rate) ที่เรียกเก็บจากสินค้านำเข้าจะไม่เป็นตัววัดระดับการคุ้มครองการผลิตในประเทศที่ดีถ้าอุตสาหกรรมการผลิตนี้ยังต้องพึ่งวัตถุดิบจากต่างประเทศ แต่สามารถใช้วัดด้วยอัตราการคุ้มครองที่แท้จริง (the rate of effective protection)

วิธีการคำนวณอัตราการคุ้มครองที่แท้จริง การคำนวณจะวัดเป็นเปอร์เซ็นต์การเพิ่มขึ้นของมูลค่าเพิ่มภายในประเทศ (Domestic Value Added) มูลค่าเพิ่มจะมีค่าเท่ากับราคาสินค้าสำเร็จรูป หักด้วยต้นทุนวัตถุดิบที่นำเข้าเพื่อการผลิตสินค้าที่ได้รับการคุ้มครอง

$$\text{อัตราการคุ้มครองที่แท้จริง } g = \frac{V' - V}{V}$$

ทั้งนี้ g = อัตราการคุ้มครองที่แท้จริง

V = มูลค่าเพิ่มต่อหน่วยของสินค้าเมื่อยังไม่มีภาษี

V' = มูลค่าเพิ่มต่อหน่วยของสินค้าเมื่อมีการเก็บภาษี

10.1.3 นโยบายด้านอัตราแลกเปลี่ยน

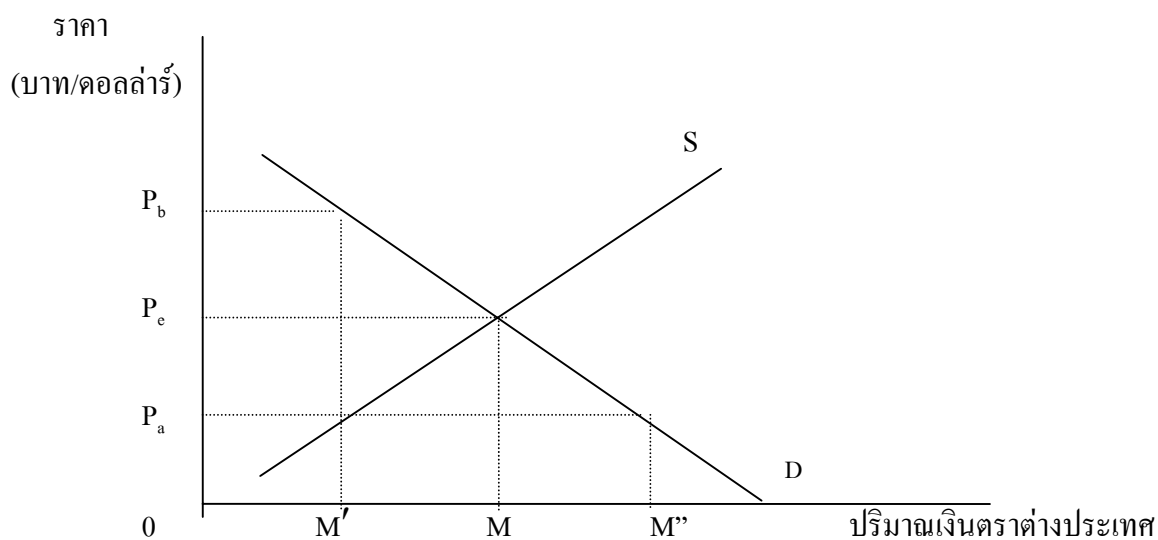
ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่มักกำหนดค่าเงินไว้สูงกว่าความเป็นจริง (overvalue) เพื่อเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมและการทำอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ซึ่งมีความจำเป็นต้องนำเข้าสินค้าทุน และสินค้าขั้นกลาง ทำให้สินค้าเข้ามีราคาถูกลง ซึ่งธนาคารกลางมีนโยบาย 3 ทางเลือก เพื่อที่จะรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนที่มีมูลค่าสูงเกินจริงนั้นไว้ ได้แก่

1. ลดเงินสำรองเงินตราต่างประเทศ หรือกู้ยืมจากต่างประเทศ

2. ใช้มาตรการเพื่อลดการนำเข้าหรือจำกัดการนำเข้า ได้แก่ ใช้ภาษีกำหนดโควตาการนำเข้า เป็นต้น

3. ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (exchange control) เป็นการจำกัดด้านอุปทานของเงินตราเพื่อคงไว้ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนที่สูงเกินกว่าความเป็นจริง จากรูป 10.3 ถ้าปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนเป็นไปตามกลไกตลาด คุณภาพจะอยู่ที่ P_e มีอุปสงค์และอุปทานของเงินตรา

ต่างประเทศที่ M ถ้ารัฐบาลยังต้องการคงอัตราแลกเปลี่ยนไว้ที่ P_a อุปทานของเงินตราต่างประเทศเท่ากับ M' (สินค้าออกมีราคาแพงในสายตาของในสายตาของต่างชาติ) ขณะที่ อุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศเท่ากับ M'' เกิดอุปสงค์ส่วนเกินเท่ากับ $M'' - M'$ ถ้ารัฐบาลจำกัดอุปทานหรือควบคุมอุปทาน ณ ปริมาณเงินตราต่างประเทศ M' ผู้มีอุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศยินดีจ่ายเท่ากับ P_b รัฐบาลสามารถหากำไรจากส่วนต่างนี้ได้เท่า $P_b - P_a$ ต่อหน่วย การจำกัดอุปทานเงินตราต่างประเทศรัฐบาลทำได้โดยกำหนดโควต้าให้ไรเซนต์ (licensing device) ซึ่งการกระทำดังกล่าวเปิดโอกาสให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน หรือเกิดตลาดมืดได้

รูปที่ 10.3 อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศในตลาดเสรีและเมื่อมีการควบคุม

การควบคุมการนำเข้าสินค้ารัฐบาลอาจใช้อัตราแลกเปลี่ยน 2 อัตรา (dual exchange rate) โดยอัตราหนึ่งคงอัตราแลกเปลี่ยนให้สูงกว่ามูลค่าที่แท้จริง เพื่อนำเข้าสินค้าทุน สินค้าขั้นกลาง ที่นำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิต อีกอัตราหนึ่งต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริง หรืออาจเป็นอัตราที่ไม่เป็นทางการหรืออาจปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว ใช้สำหรับสินค้านำเข้าที่ฟุ่มเฟือย

นอกจากนี้ การที่ค่าเงินมีมูลค่าสูงกว่าความเป็นจริงทำให้สินค้าส่งออกลดลง ซึ่งสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร ความสามารถในการแข่งขันลดลง ขณะเดียวกันสินค้านำเข้าเพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาคือเกิดปัญหาดุลการค้าขาดดุล ปัญหาหนี้สิน การแก้ไขปัญหาดังกล่าวรัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาอาจลดค่าเงินลงเพื่อแก้ไขปัญหาดุลการค้าขาดดุล หรืออาจใช้นโยบายปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวได้อย่างเสรี

ส่วนการใช้นโยบายลดค่าเงิน มีผลทำให้สินค้านำเข้าแพงขึ้นในสายตาของคนในประเทศ ถ้าสินค้านำเข้าเป็นสินค้าก่อนข้างจำเป็นอำนาจซื้อของคนในประเทศจะลดลง เพื่อรักษาอำนาจซื้อให้คงไว้ระดับเดิมแรงงานจะเรียกร้องค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ถ้าอนุญาตให้ค่าจ้างแรงงานเพิ่มทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น ราคาสินค้าในประเทศจึงสูงตามไปด้วย เรียกว่า wage-price spiral เมื่อเกิดปัญหาเงินเฟ้อผลที่ตามมาคือ ราคาสินค้าส่งออกมีราคาแพงขึ้น ปัญหาการเสียเปรียบดุลการค้าจะเป็นปัญหาที่ตามมา นอกจากนี้บุคคลที่มีรายได้คงที่ ผู้ว่างงาน เกษตรกรผู้ค้าขายขนาดเล็ก ถูกผลกระทบจากราคาสินค้าที่แพงขึ้น ผู้ผลิตขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ผู้ทำการส่งออกได้รับผลดีจากการลดค่าเงิน นโยบายดังกล่าวทำให้ปัญหาการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันเพิ่มมากขึ้น

10.2 การค้าระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

10.2.1 การค้าระหว่างประเทศกำลังพัฒนา

การค้าระหว่างประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มความสำคัญมากขึ้นจากปี ค.ศ.1974 มีการค้าขายกันประมาณร้อยละ 7 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 33 ในปี ค.ศ.1990 การค้าขายด้านสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 35 ของสินค้าที่ส่งออกทั้งหมด การค้าระหว่างประเทศกำลังพัฒนาที่เพิ่มขึ้น เป็นการชดเชยในอุปสงค์ต่อสินค้าจากประเทศพัฒนาที่ลดลงและการเพิ่มการติดกันทางการค้าจากประเทศพัฒนา นอกจากนี้เหตุผลยังเนื่องมาจากลดความไม่แน่นอน อันเนื่องมาจากการไปอิงอยู่กับเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงขึ้นลงบ่อยครั้ง

10.2.2 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

1. เขตการค้าเสรี (free-trade area) เป็นวิธีการที่ประเทศในกลุ่มสมาชิกเข้าร่วมตกลงที่จะยกเลิกการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิกภายในกลุ่ม แต่ยังสามารถกีดกันการค้ากับประเทศอื่น ๆ นอกกลุ่มสมาชิกได้ตามปกติ
2. สหภาพภาษีศุลกากร (customs union) เป็นการรวมกลุ่มซึ่งนอกจากจะมีลักษณะของเขตการค้าเสรีแล้ว แต่ละประเทศในกลุ่มสมาชิกยังต้องมีการกำหนดมาตรการ หรือนโยบายการค้าเป็นแบบเดียวกันด้วย เช่น มีการกำหนดภาษีสินค้าเข้าอัตราเดียวกันในประเทศสมาชิกทุก ๆ ประเทศ สำหรับสินค้าแต่ละชนิด เป็นต้น
3. ตลาดร่วม (common market) นอกจากประเทศในกลุ่มสมาชิกจะร่วมตกลงยกเลิกการกีดกันการค้าระหว่างกัน และมีการกำหนดมาตรการการค้าเป็นแบบเดียวกันแล้ว การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต เช่น แรงงาน และทุน จะเป็นไปอย่างอิสระระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มด้วย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

1. เปิดโอกาสให้ทำการผลิตขนาดใหญ่มีการแบ่งงานกันทำ กิจกรรมบางอย่างต้นทุนสูงหรือไม่สามารถจัดตั้งได้เมื่อดำเนินการผลิตขนาดเล็ก และเพิ่มการค้าขายกันระหว่างประเทศในกลุ่มมากขึ้น

2. ลดการกีดกันทางการค้า และสามารถวางแผนร่วมกันในการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หรืออุตสาหกรรมหนักบางประเภท

3. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอาจทำให้เกิด trade creation กล่าวคือแต่ละประเทศสามารถยกเลิกการผลิตสินค้าชนิดที่ตนเองผลิตแล้วต้นทุนสูง ขณะที่ประเทศสมาชิกอื่นผลิตได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า โดยหันไปซื้อจากประเทศที่ผลิตได้ถูกกว่าแทน นอกจากนี้การรวมกลุ่มยังอาจก่อให้เกิด trade diversion กล่าวคือ การค้ากับประเทศในกลุ่มสินค้าบางชนิด ถ้าซื้อจากประเทศนอกกลุ่มจะมีราคาถูกกว่า แต่ต้องตั้งกำแพงภาษีให้สูงเพื่อไม่ให้สินค้าจากประเทศนอกกลุ่มมาแข่งขันได้
